

"Piękno użyteczne. Polskie stroje ludowe" w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi

W poniedziałek 8. marca 2004 roku w Muzeum Archeologicznym i Etnograficznym w Łodzi (Plac Wolności 14) została otwarta wystawa czasowa (do początku sierpnia 2004) pt.: "Piękno użyteczne. Polskie stroje ludowe". Uroczystość uświetnili swoją obecnością między innymi: wicemarszałek ds. edukacji kultury i sportu Krystyna Ozga, dyrektor Centrum Informacji i Turystyki Ryszard Bonisławski, dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury i Sportu w Lipcach Reymontowskich Elżbieta Nowak, a także goście z zaprzyjaźnionych placówek muzealnych, Akademii Sztuk Pięknych w Łodzi oraz pracownicy Katedry Etnologii Uniwersytetu Łódzkiego. Otwarcia wystawy towarzyszyły występy ludowej kapeli z Lipiec Reymontowskich oraz specjalnie przygotowany na tę okazję poczęstunek. Po zapoznaniu się z folklorem ludowym, można więc było skosztować tradycyjnej kuchni polskiej.

Praca nad ekspozycją trwała ponad rok. Scenariusz wystawy został przyjęty na początku 2003 roku i od tego czasu rozpoczęły się przygotowania do jego realizacji. Należy zaznaczyć, że duży problem stanowił odpowiedni dobór zabytków, tak aby w czytelny sposób pokazać pełną panoramę polskiego stroju ludowego na małej przestrzeni wystawienniczej Muzeum (z grupy ponad siedmiu tysięcy związanych z tą tematyką artefaktów na potrzeby ekspozycji wykorzystano około pięciuset elementów). Udało się jednak, a efekt końcowy starań etnografów możemy obecnie oglądać na wystawie. Autorami ekspozycji są: Alicja Woźniak - scenariusz wystawy oraz dobór eksponatów do zdjęć i aranżacja na modelach, Adriana Zych - projekt plastyczny i jego realizacja, Beata Wawrzecka - oprawa graficzna druków, Władysław Pohorecki - fotografie.

Na okoliczność wystawy opracowano również kolorowy druk zawierający informacje dotyczące nie tylko prezentowanej kolekcji ubiorów, ale również tła historycznego i kulturowego. Na fotografiach uzupełniających informację popularnonaukową oprócz archiwalnych zdjęć umieszczone zostały prezentacje stroju ludowego ze zbiorów muzealnych (w ubiorach odświętnych możemy rozpoznać pracowników Muzeum). Sesja zdjęciowa na potrzeby wydawnictwa pozwoliła nie tylko uzupełnić zawarte w nim informacje, ale przede wszystkim powstała olbrzymia kolekcja dokumentująca zbiory stroju ludowego będące własnością Muzeum. W przyszłości planowane jest także wydanie serii wido-kówek poświęconych tej tematyce.

"Piękno użyteczne. Polskie Stroje Ludowe" to wystawa zorganizowana w oparciu o zbiory Działu Stroju i Tkaniny Ludowej Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Jest to panorama strojów ludowych obejmująca swym zasięgiem cały obszar Polski. W zbiorach muzealnych przechowywały się głównie ubiory odświętne, czyli odzież wyjątkowo szanowana, zakładana w

chwilach szczególnych, wykonana z lepszych gatunkowo materiałów oraz bogatsza w zdobienia takie jak haft, koronka, pasmanteria, aplikacje itp. W każdym regionie Polski tworzone inaczej, wynika to z tradycji stosowania określonych surowców, kolorystyki, zdobnictwa, uwarunkowanych między innymi położeniem geograficznym i klimatycznym, historii regionu, sytuacją gospodarczą, stanem zamożności mieszkańców, a także możliwościami kontaktowania się z centrami przemysłowymi i miejskimi. Jednym z zasadniczych elementów wyznaczających odrębność stroju, jego charakter, jest tkanina i surowiec, z której została wykonana. Stroje pokazane na wystawie pozwalają zapoznać się z autentycznymi, reprezentacyjnymi ubiorami noszonymi na wsi na przełomie wieków XIX i XX oraz w okresie międzywojennym, uwzględniając jednocześnie ówczesne elementy kolejnych mód. Pochodzą one z trzydziestu regionów Polski, a zasadą porządkującą jest surowiec, z którego zostały wykonane. Na wystawie pokazano stroje pochodzące z następujących regionów naszego kraju:

Pas Polski południowo-wschodniej, dla którego charakterystyczne są ubiory z białego, samodziałowego płótna lnianego, reprezentowany jest przez stroje z regionu Podlasia, ubiory Lasowiaków, a także stroje z okolic Rzeszowa, Łańcuta i Przeworska.

W pasie Polski środkowej przedstawiono stroje łowickie, opoczyńskie, rawskie, piotrkowskie, sieradzkie, brzezińskie, łęczyckie oraz z Kurpi i Ziemi Lubuskiej, dla których najbardziej charakterystyczna jest wełniana pasiasta tkanina samodziałowa.

Na południu Polski, góralszczyźnie, w strojach męskich wykorzystywano samodziałowe tkaniny sukienne folowane, natomiast ubiory kobiece szyte były z tkanin fabrycznych. Na wystawie pokazano górali z Podhala, Orawy, Spisza i Beskidu Śląskiego. Dla bardziej uprzemysłowionych obszarów Polski północnej (stroje kaszubskie, warmińskie, kujawskie), a także Polski południowo-zachodniej (stroje śląskie), charakterystyczne są ubiory szyte z tkanin fabrycznych¹.

Przestrzeń wystawiennicza została zakomponowana tak, by w czytelny sposób uchwycić różnicę pomiędzy prezentowanymi makroregionami. Ich odrębność oprócz surowca podkreśla również zmieniająca się kolorystyka tła (pas Polski południowo-wschodniej - czerwień, pas Polski środkowej - fiolet, pas Polski południowej - zieleń, pas Polski południowo-zachodniej - pomarańcz i pas Polski północnej - błękit).

Interesującym dopełnieniem kompozycji strojów są malowane skrzynie, kosze z przędzą, tkaniny lniane oraz kołwrotek. Oprócz walorów czysto dekoracyjnych, zwracają bowiem w subtelny sposób uwagę na technikę wyrobu

¹ Por. A. Woźniak, Piękno użyteczne. Polskie stroje ludowe (druk towarzyszący wystawie, Łódź 2004).

oraz sposoby przechowywania odświętnych ubiorów.

Swoistym suplementem do wystawionej kolekcji strojów ludowych są umieszczone na ścianach archiwalne zdjęcia oraz zawieszona przy wejściu na salę mapa pogładowa obrazująca zasięg prezentowanych makroregionów.

Mam nadzieję, że wystawa ze zbiorów Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi dostarczy wielu informacji o życiu społecznym i gospodarczym wsi, a także przybliży tradycję i estetykę ubierania się jej mieszkańców z początku XX wieku i lat późniejszych.

Marcin Kuropatwa

Pro memoriam